

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

ION MUȘLEA

**ȘI CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ A PICTURII PE STICLĂ
ȘI A XILOGRAVURILOR POPULARE ROMÂNEȘTI**

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. ION CUCEU

Doctorand:

MIHAELA-CORINA STAN (căs. ILISAN)

CLUJ-NAPOCA

2017

CUPRINS

INTRODUCERE	5
I. CERCETAREA PICTURII PE STICLĂ ȘI A XILOGRAVURII POPULARE ROMÂNEȘTI ÎN OGLINDA TIMPULUI	12
1.1. Cum se naște o artă?	12
1.2. De la negare, la acceptare – atestări documentare	13
1.3. Icoanele pe sticlă în atenția specialiștilor clujeni din perioada interbelică	18
1.4. Cercetări asupra icoanelor pe sticlă în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea	20
1.5. Stadiul actual al cercetărilor	22
II. ION MUȘLEA – REPREZENTANT AL ȘCOLII ETNOLOGICE CLUJENE	25
2.1. Ion Mușlea – coordonate ale vieții și operei	25
2.1.1. Anii de liceu	26
2.1.2. Anii de studenție	26
2.1.3. Perioada pariziană (1923-1925)	26
2.1.4. Anii 1925-1929	27
2.1.5. (1930-1948) - Director al Arhivei de Folklor a Academiei Române din Cluj	29
2.1.6. Anii 1950-1966	31
2.2. Ion Mușlea și receptarea critică a posterității	33
2.3. Ion Mușlea și Arhiva de Folklor a Academiei Române	55
2.3.1. Pretext	55
2.3.2. Context	56
2.3.3. De la Idee ... la Faptă	62
III. ION MUȘLEA – INIȚIATOR AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE A PICTURII PE STICLĂ ȘI A XILOGRAVURII POPULARE ROMÂNEȘTI	71
3.1. Etapa de Muzeu	72
3.1.1. Cum devine Nicula un „sat de pictori”?	74
3.1.2. Cine pictează pe sticlă?	75
3.1.3. Unde ajunge icoana pe sticlă și cum determină ea perpetuarea meșteșugului?	76
3.1.4. Cum se pictează?	79
3.1.5. Ce se pictează?	84
3.1.6. Icoanele pe sticlă – artă sau industrie casnică?	87
3.2. Etapa de Arhivă	91
3.2.1. Corespondența	91

IV. XILOGRAVURILE POPULARE DE LA HĂȘDATE _____	101
4.1. Percepția în timp _____	101
4.2. Cum se naște gravura pe lemn la Hășdate? _____	102
4.3. Xilogravura și pictura populară pe sticlă – două reprezentări artistice în oglindă? _____	105
4.4. Meșteri gravori _____	107
4.5. Tehnica de lucru _____	109
4.6. Drumul stampelor _____	112
4.7. Tematica _____	113
V. ICOANLE PE STICLĂ DIN „COLECȚIA ION MUȘLEA” A MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI DIN CLUJ _____	118
VI. ATELIER ICONOGRAGIC _____	124
6.1. Portrete ale Maicii Domnului în icoana pe sticlă _____	124
6.1.1. Pe scurt... _____	124
6.1.2. Originile icoanei _____	125
6.1.3. De la icoana pe sticlă, la Maica Domnului _____	130
6.1.3.1. Hodighitria _____	132
6.1.3.2. Tipul celei care tronează (Kyriotissa) _____	138
6.1.3.3. Oranta _____	139
6.1.3.4. Eleusa _____	145
6.1.3.5. Precesta Jalnică _____	146
6.1.3.6. Buna Vestire _____	149
6.1.3.7. Adormirea Maicii Domnului _____	151
6.2. Icoana Răstignirii _____	155
În loc de concluzie _____	162
BIBLIOGRAFIE _____	164
ANEXE _____	175
1. Imagini _____	175
2. Colecția de xilogravuri Ion Mușlea de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj _____	177
3. Colecția de icoane pe sticlă Ion Mușlea de la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj _____	189
4. Icoane pe sticlă – Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj _____	206

CUVINTE CHEIE:

artă populară, icoane pe sticlă, xilogravuri țărănești, cercetare științifică, imagini ale Maicii Domnului, credințe populare, Ion Mușlea.

REZUMAT:

Arta, în genere, ne împacă cu viața. Ea instalează ordinea și armonia în suflet. Omul este modelat, în mod progresiv, de ceea ce contemplă, de ceea ce i se dezvăluie privirii. Acest privilegiu, de a se lăsa contemplată, îl acordăm și icoanei țărănești, privilegiu care se explică prin acea deschidere în raport cu așa-numitul triunghi estetic (autor – operă – receptor), în care se consumă această creație a sufletului, ca artă cu temă religioasă, dar cu limbaj artistic profan.

În ansamblul artei populare românești, pictura pe sticlă se constituie într-o categorie aparte care, dincolo de multitudinea de forme, expresii și stiluri, ascunde adevărate trăiri autentice, reflectate într-un mod de gândire propriu țaranului, care a înțeles să exprime, într-o formă plastică, frumosul din viața de toate zilele, dar și cel din lumea închipuită.

Au trecut mai bine de două secole de la apariția picturii pe sticlă și povestea ei încă mai fascinează. Totuși, drumul consacării, al valorizării și acceptării nu a fost unul ușor. Dimpotrivă, am spune că icoana românească pe sticlă a stăruit într-un timp de așteptare, până să fie (re)văzută, (re)gândită drept o categorie artistică.

La început, țaranii au preferat-o pentru că se potrivea sufletului lor, le împodobeau pereții caselor și ai bisericilor, devenind element de permanență în toate marile momente ale vieții; istorisea scene și povești dint-un timp sacru, care le permitea trecerea de la vizibil, la invizibil, fiind o formă de exprimare a lor pentru ei înșiși.

Răspândirea a fost surprinzătoare, destinată țărănimii și lucrată de țărani, pictura pe sticlă a avut un limbaj și coduri plastice care puteau fi receptate pe tot cuprinsul Transilvaniei, devenită macrocentru al acestor manifestări artistice.

În perioada de apogeu a genului, meșteri populari au realizat adevărate opere de artă, al căror farmec continuă să uimească și azi. Privite atent, icoanele pe sticlă transmit emoția și trăirile artistului, reușind să producă *acea minune a transformării sufletului spectatorului în iubire și iertare*¹

¹ N. Gogol, într-o scrisoare către poetul Vasili Jukovski, datată 10. I. 1848, Apud. M. Quenot, *Icoana. Fereastră spre absolut*, București, Editura Enciclopedică, 1993, p. 101.

Din momentul definirii sale ca fenomen de masă, pictura pe sticlă suportă o decădere, formele simple, cu redare naivă a scenelor religioase, stârnesc reacții contradictorii în rândul diverselor categorii sociale, din în ce mai interesate de modelele încărcate de exotism ale străinătății. Într-o ordine firească a lucrurilor, explicabilă prin faptul că orice formă de manifestare artistică își are creșterile și descreșterile ei, acest aspect nu ne uimește, mai ales că, într-un moment al existenței sale, țărani înșiși ajung să desconsidere icoanele pe sticlă, catalogându-le drept vechi și demodate.

Urmărind firul evolutiv al acestui fenomen artistic, credem că tocmai vechimea acestor icoane stârnește, mai târziu, în primele decenii ale secolului al XX-lea, interesul intelectualilor, istoricilor sau al artiștilor.

Asistăm la o inversiune a rolurilor, în sensul în care depreciață fiind de către propriii lor creatori, icoanele pe sticlă intră în atenția cercetătorilor: etnologi, istorici de artă, muzeografi, care intuiesc excepționalul acestui tip de artă țărănească. Dacă la mijlocul secolului al XIX-lea, icoanele pe sticlă și xilogravurile constituiau, alături de ceramică, principalele elemente de decor din caselor țărănești, în primele decenii ale secolului al XX-lea, acestea devin obiecte de muzeu sau piese din colecții particulare.

În acest punct de intersecție al veacurilor, destinul icoanei pe sticlă se schimbă, în mare măsură. Ea nu mai servește doar scopului său inițial, ca punte de legătură între om și Dumnezeu, ci este apreciață pentru valoarea sa estetică și documentară, în același timp.

Privind dintr-un astfel de unghi, traseul icoanelor pe sticlă ni se pare cel puțin interesant. I-am spune o ciclicitate a fenomenului, dacă ne gândim la nașterea și dispariția lui din spațiul său original, urmată de o „reinventare” a sa, în zilele noastre, când pictura pe sticlă reprezintă o expresie a modernității.

Revenind la valoarea sa documentară, cercetarea picturii pe sticlă a însemnat întregirea viziunii asupra culturii populare transilvănene vechi. Ea a scos la iveală un anumit mod de viață, o mentalitate arhaică, dar nu lipsită de farmec, tocmai prin acea legătură permanentă a omului cu natura, cu Dumnezeu. Icoana pe sticlă, pictată de țăranul român, reflectă frumosul, simplitatea, dorul, iubirea.

Așa cum este formulat, subiectul nostru de cercetare pune în discuție primele contribuții științifice din domeniul picturii pe sticlă și al xilogravurii populare românești, care se traduc prin descoperirea, valorizarea și „punerea în scenă” a celor două domenii ale artei populare românești, lipsite de importanță până în cel de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea.

Astfel, meritul primelor cercetări științifice ale celor două fenomene artistice i se datorează etnologului clujean Ion Mușlea, pe care-l considerăm, în acest sens, un deschizător de drumuri.

Primele sale studii consacrate centrelor de pictură pe sticlă de la Nicula și Șcheii Brașovului, precum și celui de xilogravură pe lemn din Hășdate, tranșează problematica referitoare la originea celor două manifestări artistice, la evoluția și modul lor de răspândire în Transilvania, la tehnica de lucru și temele abordate, rămânând, până astăzi, lucrări de referință în bibliografia de specialitate.

Sigur că numele lui Ion Mușlea se leagă, în principal, de *Arhiva de Folklor a Academiei Române* din Cluj, pe care a ctitorit-o și căreia i-a dedicat cea mai mare parte a activității sale științifice, apoi, de activitatea sa de directorat din cadrul *Bibliotecii Universității* din Cluj și, desigur, de studiile sale din domeniul folcloristicii, demersuri ce i-au consacrat numele în școala etnologică clujeană, și cea românească, deopotrivă.

Într-un atare context, al impactului pe care l-au avut, de-a lungul timpului, preocupările sale, aproape obsesive, în ceea ce privește problema investigării extensive și intensive a repertoriului folcloric românesc, urmată de cea a tipologizării și sistematizării materialului cules, studiile sale de artă populară rămân, într-un anume fel, în umbră.

Parcurse la o distanță apreciabilă de timp, acestea scot în evidență „povestea” unei acțiuni investigatorice repetate, realizabilă atât prin propriile descinderi în teren, cât și prin corespondența cu intelectualii satelor, deveniți parteneri de dialog în studierea culturii populare, în urma transmiterii chestionarelor *Arhivei de Folklor*.

Am avut în vedere, în demersul nostru, pe de-o parte, analiza problematicii cercetării picturii pe sticlă și a xilogravurii populare românești, puse în discuție de Mușlea prin studiile și articolele sale tematice, prin corespondență și fragmente memorialistice, iar pe de altă parte, am urmărit traseul icoanelor pe sticlă și al stampelor, ce au reprezentat, la un moment dat, colecțiile lui particulare și au stat la baza investigațiilor sale, oferind prilejul abordărilor comparative și interpretărilor.

Încă de la început, precizăm faptul că nu am avut în vedere o abordare exhaustivă a problematicii icoanelor pe sticlă, particularizată pe fiecare centru de pictură transilvănean, în care să scoatem în evidență caracteristici definitorii, asemănări sau deosebiri între acestea, ci am stăruit asupra celor cercetate de Mușlea, încercând o reconstituire a întregii sale activități științifice, legate de cele două domenii ale artei populare și punând în lumină argumente, idei, fapte ce converg spre conturarea personalității unui mare savant.

Într-un prim capitol al lucrării, pe care l-am numit **Cercetarea icoanelor pe sticlă și a xilogravurii populare românești în oglinda timpului**, am realizat o întoarcere pe axa temporală, în vederea stabilirii concrete a traseului parcurs de icoana pe sticlă, de la negare și contestare, până la acceptarea sa ca valoare artistică și patrimonială. În acest sens, am surprins principalele abordări ale celor două categorii estetice, în viziunea cercetătorilor: etnologi, istorici, scriitori sau oameni ai bisericii, punând în discuție, tangențial, și momentul genezei picturii pe sticlă la Nicula.

Al doilea capitol, **Ion Mușlea – reprezentant al Scolii Etnologice Clujene**, pune în discuție aspecte ce țin de viața și de opera cercetătorului clujean, a modului în care acestea se reflectă în conștiința criticilor, cea mai mare parte folcloriști români consacrați, pornind de la acțiunea sa de întemeietor al primei *Arhive de Folklor* din țară. Am stăruit asupra momentelor care conduc la înființarea acestui institut, considerându-l parte integrantă din Opera autorului, urmărind cum ideea se concretizează în faptă, visul devine realitate, iar Mușlea își acceptă, până la abnegație, statutul de *om-instituție*.

Regândirea momentelor esențiale din existența acestei instituții ne oferă o imagine clară a viziunii lui Ion Mușlea asupra faptelor de folclor, a tehnicilor și metodelor utilizate în ampla sa acțiune de colectare a materialului folcloric, a destinului documentelor ajunse în fondurile Arhivei și, mai ales a valorificării lor, relevante și din punctul de vedere al tematicii noastre, cu atât mai mult, cu cât lui Mușlea îi datorăm și primele cercetări ale icoanelor pe sticlă.

Ion Mușlea – inițiator al cercetării picturii pe sticlă și a xilogravurii populare românești are în vedere două etape distincte identificate de noi în cercetarea lui Mușlea despre icoanele pe sticlă și xilogravura pe lemn.

Etapa de muzeu, pe care am înțeles să o numim astfel, deoarece prima întâlnire a cercetătorului clujean cu icoana pe sticlă se leagă de activitatea sa din cadrul *Muzeului Etnografic al Ardealului* din Cluj (1926-1929), se concretizează cu cele dintâi contribuții științifice ale sale în domeniu, prin care au fost supuse investigației și analizei aproape toate problemele pe care le ridică acest fenomen de artă populară: cercetarea amănunțită a celor două zone, Nicula și Țara Oltului, detalii legate de tehnica de lucru și modalitatea de valorificare a icoanelor pe sticlă, chestionarea celor din urmă iconari rămași în viață, precum și importante date istorice.

Demersul nostru s-a constituit într-o succesiune de interogații centrate pe principalele aspecte ce particularizează pictura pe sticlă de la Nicula și Șcheii Brașovului: *Cum devine Nicula un sat de pictori?, Cine pictează pe sticlă?; Unde ajunge icoana pe sticlă și cum*

determină ea perpetuarea meșteșugului?; Cum se pictează? sau Ce se pictează?, trasând, în final, limitele între artă și industrie casnică.

Cea de-a doua etapă, cea **de arhivă**, se concentrează în primul rând pe scrisorile primite de Ion Mușlea de la respondenții *Arhivei de Folklor a Academiei Române* din Cluj, care, în răspunsurile lor la chestionare, aduc și importante informații legate de pictura pe sticlă de la Nicula sau xilogravura de la Hășdate. În cuprinsul epistolarului² am identificat schimbul de scrisori cu cinci astfel de respondenți, care tratează și aspecte referitoare la domeniul nostru de interes. O analiză minuțioasă a epistolelor ne-a permis constatarea faptului că lui Mușlea i-au slujit în cercetare aceste mențiuni ale dascălilor sau preoților din satele transilvănene, certificându-i unele aspecte sau aducându-i date noi în investigațiile sale asupra celor două domenii artistice, motiv pentru care le întâlnim valorificate în studiile sale.

Următorul capitol din teză, **Xilogravurile populare din Hășdate**, este dedicat gravurii pe lemn din acest centru, al doilea domeniu artistic în care Mușlea trebuie considerat un inițiator privind cercetarea și valorificarea lui. Și aici, la fel ca și în cazul picturii pe sticlă, am prezentat geneza și evoluția fenomenului, date însemnate referitoare la meșterii gravori, la tehnica de lucru și tematica abordată, la drumul de desfacere al stampelor. Ceea ce am putut constata este faptul că cele două arte populare, pictura pe sticlă de la Nicula și xilogravura din Hășdate, au coexistat, manifestându-se ca două fenomene în oglindă.

Un aspect foarte important, surprins de noi în teză, este acela că cercetările noastre ni l-au dezvăluit pe Ion Mușlea și în ipostaza de colecționar de stampe populare, reușind să adune aproximativ o sută de astfel de piese, cele mai multe, probabil, în timpul investigațiilor de teren realizate în satul Hășdate. Datorită situației sale materiale, la începutul anilor '50, a fost nevoit să se despartă de ele, cu mare regret, după cum mărturisește.

Consultând baza de date digitale și depozitul *Muzeului Etnografic al Transilvaniei* din Cluj, am putut identifica, în actualul stadiu al cercetărilor noastre, 34 de stampe care au făcut parte din Colecția lui Ion Mușlea (conform listei originale de inventar, L.O.12-95034, S153-S186), pe care le-am și reprodus în Anexe (A.3-A.36). Tematica variată a acestor xilogravuri, în special de natură religioasă, dar cu numeroase elemente profane, ne-a permis interpretarea unora dintre ele, în ideea stabilirii legăturii între subiectul abordat de iconar și aspecte ce țin de preocupările lui zilnice, de percepția asupra vieții și a morții, de credințele sau superstițiile ce au făcut parte din existența sa.

² Ion Mușlea, *Schimburi epistolare cu respondenții la chestionarele Arhivei de Folklor a Academiei Române*, vol. I-II, Ediție critică, note și studiu introductiv de Cosmina Timoțe-Mocanu, Prefață de Ion Cuțeu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014-2015.

Și cel de-al cincilea capitol, **Icoanele pe sticlă din Colecția Ion Mușlea a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj**, valorifică aceeași preocupare a savantului pentru colecționarea de astfel de obiecte de artă populară, de data aceasta în vederea constituirii unui muzeu al icoanelor pe sticlă, așa cum înțelegea Mușlea să valorifice și să facă cunoscută, cercetătorilor și publicului larg, arta țărănească a picturii pe sticlă. Entuziasmul și ideile mărețe l-au caracterizat mereu pe acest mare iubitor al culturii populare, care și-a pus în slujba idealurilor sale toată forța și devoțiunea de care era capabil, așa încât putem afirma, cu certitudine, că Mușlea a avut vocație pentru inovația instituțională și spirit edificator. Totuși, acțiunile sale de valorificare a acestui domeniu de artă populară se izbesc de câteva fundături.

În primul rând, avem în vedere destinul nefast al bogatului material documentar, o cercetare amănunțită și informații despre meșteșugul picturii pe sticlă la Nicula și în Țara Oltului, numeroase date istorice, precum și o impresionantă colecție de fotografii și icoane pe sticlă, trimis în anul 1929 editurii franceze Duchartre, în vederea publicării unei ediții de lux: „*L'imagerie et le verre peint des paysans roumains* par Ion Mușlea. Un volume (23×29) cm sur beau papier grenu mat, 110 pages, 92 illustrations en electrotype et 8 facsimilles hors-texte en couleurs. Couverture en couleurs”³, care ar fi răsplătit eforturile din primii ani de cercetare ai lui Mușlea din domeniul picturii populare. Criza economică și falimentul editurii au împiedicat apariția volumului, iar icoanele și fotografiile n-au mai fost recuperate. Ca o festă a destinului, istoria se repetă și în cazul ultimului studiu al lui Mușlea legat de pictura pe sticlă și xilogravura populară, când, editorul Ioan Șerb, promitea tot o ediție de lux a volumului, care, de asemenea, n-a mai apărut. În acest caz lucrurile nu au fost iremediabil pierdute, dacă putem spune asta, fiindcă în 1955, după lungi așteptări, apare ediția de popularizare *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*⁴.

Revenind la intențiile lui Mușlea din anul 1940 de a constitui un muzeu al icoanelor pe sticlă, avându-l alături în acest proiect și pe Gheorghe Pavelescu, după o fructuoasă descindere pe Valea Sebeșului, finalizată prin colecționarea a câtorva zeci de icoane ce completau colecțiile anterioare, izbucnirea războiului a pus capăt acestor inițiative. Mai târziu, în 1964, piesele adunate în această campanie au fost încorporate în colecțiile *Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei* din Cluj. În urma cercetării documentelor de arhivă și a bazei de date digitale a muzeului, am putut identifica 34 de icoane din Colecția Mușlea, icoane extrem de prețioase prin frumusețea și vechimea lor. Am reprodus imaginile de lucru,

³ Titlul sub care a fost anunțată apariția lucrării, în prospectele casei de editură Duchartre, 1930.

⁴ Ion Mușlea, *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995.

ce ne-au parvenit în timpul cercetării, la Anexe (A.37 – A.71) și am stăruit asupra celor care se disting într-un mod aparte, prin felul în care este realizat desenul, prin cromatică, dar, mai ales, prin puterea lor de a transmite emoție privitorului.

În ultimul capitol al tezei, intitulat simbolic **Atelier Iconografic**, am propus o abordare personalizată a imaginii *Maicii Domnului* și a *Răstignirii*, o asociere de semnificații între mesajul propus prin reprezentarea unui anumit subiect în icoană și perpetuarea lui dincolo de transparența sticlei, în concepția despre viață a țăranului român, în modul lui de a gândi și de a-și exprima trăirile, temerile sau bucuriile. În simplitatea lui, țăranul român a căutat mereu să pătrundă esența lucrurilor neobișnuite, inexplicabile, iar când sensul i s-a refuzat și-a creat o lume imaginară, regăsită în joc, în cântec, în poveste, în icoană.

Am încercat să arătăm că, în esență, percepția populară asupra naturii divine este aceeași în icoană, la fel ca-n literatura orală. Astfel, imaginile Maicii Domnului zugrăvite pe sticlă se suprapun peste cele din legende, din basme, din superstiții ori credința în natura protectoare a Maicii Iubitoare. La nivelul mentalului se transfigurează o lume plină de semnificații simbolice, care-i conferă individului oportunitatea de evadare dintr-un spațiu limitat, cum este cel al realității zilnice, și întâlnirea cu necunoscutul.

BIBLIOGRAFIE

Lucrări cu caracter general:

1. *13 abordări ale imaginii*. Volum îngrijit de Ileana Marin, Constanța, Ovidius University Press, 2003.
2. ANDONI, Dacian, *Aspecte ale sacrului în pictură*, Timișoara, Editura Aura, 2006.
3. ANTONESCU, Romulus Bogdan, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, 2009, ediție digitală 2016, pdf, 729 p.
4. BAYET, Charles, *Arta bizantină*. Traducere Carmen Roșulescu, Craiova, Editura Scorilo, 1999.
5. BERNEA, Ernest, *Arta țăranului român*, București, Editura Meridiane, 1967.
6. *BIBLIA sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii

- Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
7. BRILL, Tony, *Tipologia legendei populare românești*, vol. 2, Ediție îngrijită și prefață de I. Oprișan, București, Editura Saeculum I.O., 2006, p. 200.
 8. BRILL, Tony, *Tipologia legendei populare românești*, Vol. II, București, Editura Saeculum I.O., 2006, p. 200.
 9. CARTOJAN, Nicolae, *Cărțile populare în literatura română*, vol. I-II, București, Editura Meridiane, 1974.
 10. CHEVALIER, Jean, Alain Geerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. II, Editura Artemis, București, 1995.
 11. DANCU, Dumitru și Juliana, *Pictura țărănească pe sticlă*, București, Editura Meridiane, 1975.
 12. DANCU, Juliana și Dumitru, *Pictura țărănească pe sticlă*, București, Editura Meridiane, 1975.
 13. DANIÉLOU, Jean, *Simbolurile creștine primitive*. Traducere în limba română de Anca Opric și Eugenia Arjoca Ieremia, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
 14. DATCU, Iordan, *Dicționarul etnologilor români*, Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie, Ediția a III-a, revăzută și mult adăugită, București, Saeculum I. O, 2006.
 15. DIMA, Alexandru, *Arta populară și relațiile ei*, București, Editura meridiane, 1971.
 16. DIONISIE din Fruna, *Carte de pictură. În românește de Smaranda Bratu Stati și Șerban Stati*. Cuvânt înainte de Vasile Drăguț. Studiu introductiv și antologie de ilustrații de Victor Ieronim Stoichiță, București, Editura Meridiane, 1979.
 17. DRĂGUȘANU, I. Codru, *Călătoriile unui român ardelean în țară și străinătate (1835-44)*, în *Peregrinul Transilvan* Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, Cu o prefață de N. Iorga, Editura Tipografiei Societății «Neamului Românesc», 1910.
 18. DRĂGUȚ, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
 19. DUDAȘ, Florian, *Urme din trecutul Transilvaniei*, Editura de Vest, Timișoara, 2004.
 20. DURAND, Gilbert, *Structuri antropologice ale imaginarului. Introducere în antropologia generală*. Traducere de Marcel Aderca. Postfață de Cornel Mihai Ionescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
 21. EFREMOV, Alexandru, *Icoane românești*, București, Editura Meridiane, 2003.

22. ELIADE, Mircea, *Arhiva de Folclor*, în „Memoriile Comisiei de Folclor” IV, 1990.
23. EMINESCU, Mihai, *Opere*, Ediția Ion Crețu, București, 1939.
24. *EVANGHELII apocrife*. Traducere, studiu introductiv, note și prezentări de Cristian Bădiliță, Ediția a IV-a, Editura Polirom, 2007.
25. EVDOCHIMOV, Paul, *Arta icoanei. O teologie a frumuseții*, Traducere de Grigore Moga, București, Editura Meridiane, 1992.
26. FULGA, Ligia, *Sticla Transilvăneană* (sec. XVII-XIX), Brașov, Editura C2 Design, 1997.
27. GAVRILEAN, Dimitrie E., *Explorări creative în iconografia creștină*, Iași, Editura Artes, 2006
28. GHINOIU, Ion, *Mitologie română. Dicționar*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013
29. GHINOIU, Ion, *Mitologie română. Zeii pastorali*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2014.
30. GHINOIU, Ion, *Vârstele Timpului*, Editura Meridiane, București, 1988.
31. GODEA, Ioan, *Biserici de lemn din România, (nord-vestul Transilvaniei)*, București, Editura Meridiane, 1991
32. GRECU, Vasile, *Versiunile românești ale erminiilor de pictură bizantină*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei”, 1924.
33. *Icoane din patrimoniul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*. Catalogul colecției, ediție bilingvă română-engleză, 2011.
34. IORGA, Nicolae, *Istoria Românilor în chipuri și icoane*, vol. III, București, 1906.
35. IORGA, Nicolae, *Icoana românească*, București, 1933.
36. IORGA, Nicolae, *Les arts mineurs en Roumanie*, vol. I-II, București, 1934
37. IRIMIE, Cornel, *Arta populară românească*, București, Editura Meridiane, 1969
38. IRIMIE, Cornel, Marcela Focșa, *Icoane pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1971.
39. IULIANA MONAHIA (Maria Nicolaevna Socolova), *Truda iconarului*. Traducere din limba rusă de Evdochia Șavga, București, Editura Sophia, 2001.
40. LAZAREV, Viktor, *Istoria picturii bizantine*, vol. I-III. Traducere de Florin Chirițescu. Prefață de Vasile Drăguț, București, Editura Meridiane, 1980.
41. MOLDOVAN, Ioan Micu, *Povești populare din Transilvania culese prin elevii școlilor din Blaj (1863-1878)*, Ediție îngrijită de Ion Cuceu și Maria Cuceu, Prefațată de Ovidiu Bârlea, Editura Minerva, București, 1987

42. MONAHUL KRUG, Grigorie, *Cugetările unui iconograf despre sensul și menirea icoanelor*. Traducători Carmen și Florin Caragiu, Adrian Tănăsescu-Vlas. Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, București, Editura Sophia, 2002.
43. MUREȘIANU, Sever, *Iconologia creștină occidentală și orientală*, București, Editura Tipografia Curții Regale, 1893.
44. NICOLESCU, Corina, *Icoane vechi românești*, București, Editura Meridiane, 1971.
45. NICULĂIȚĂ-VORONCA, Elena, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, vol. I-II, ediție îngrijită de Victor Durnea, București, Editura Polirom, 1998.
46. OIȘTEANU, Andrei, *Sexualitate și societate. Istorie, religie, literatură*, Iași, Editura Polirom, 2016.
47. OPRESCU, George, *Arta țărănească la români*, București, 1922.
48. OPRESCU, George, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, vol. I, București, 1942.
49. OPRESCU, George, *Probleme românești de artă țărănească*, București, Editura Enciclopedică, 1940.
50. OPRIȘAN, I., *Basmе fantastice românești*, vol. IV, *Basmе superstițios-religioase*, Editura Vestala, București, 2004.
51. PAMFILE, Tudor, Lupescu, Mihai, *Cromatica poporului român*, București, Editura Academiei Române, 1914.
52. PAMFILE, Tudor, *Mitologia poporului român*, vol. II, Ediția a II-a îngrijită și prefăcută de I. Oprișan, Editura Vestala, București, 2008.
53. PANOFSKI, Erwin, *Artă și semnificație*. Traducere de Ștefan Stoenescu. Cuvânt înainte de Ștefan Gramatopol, București, Editura Minerva, 1980.
54. PETRANU, Coriolan, *Arta românească din Transilvania*, Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj-Sibiu, Biblioteca „Viață și cultură”, Seria „Problema Transilvaniei”, Fasc. 3, Sibiu, Tipografia „Cartea Românească din Cluj”, 1943.
55. PETRESCU, Paul, *Creația plastică țărănească*, București, Editura Meridiane, 1976.
56. PETRESCU, Paul, *Motive decorative celebre. Contribuții la studiul ornamenticii românești*, București, Editura Meridiane, 1971.
57. POPA, George, *Semnificația spațiului în pictură*, București, Editura Meridiane, 1973.
58. *Portrete ale Fecioarei*, Traducerea din limba engleză Ana-Maria Hodorg, București, Editura Aquila, 2006.

59. PORUMB, Marius, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania, sec. XIII-XVIII*, București, Editura Academiei, 1998.
60. PORUMB, Marius, *Un veac de pictură românească din Transilvania. Secolul XVIII*, București, Editura Meridiane, 2003.
61. QUENOT, Michel, *Icoana. Fereastră spre absolut*. Traducere, prefață și note de Pr. dr. Vasile Răducă, București, Editura Enciclopedică, 1993
62. QUENOT, Michel, *Nevoia de icoană. De vorbă cu meșterul iconar Pavel Busalaev*, București, Editura Sophia, 2006.
63. QUENOT, Quenot, *Icoana. Fereastră spre absolut*, Colecția „Orizonturi Spirituale”, Traducere, prefață și note de Pr. Dr. Vasile Răducă, București, Editura Enciclopedică, 1993.
64. READ, Herbert, *Semnificația artei*. În românește de D. Mazilu. Prefață de Theodor Enescu, București, Editura Meridiane, 1969
65. ROȘCA, Simona Teodora, *Icoana pe sticlă din Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Tradiții Clujene, 2010.
66. SEMAN, Petre, *Icoana din Biblie*. Cu o prefață de M. S. Dominte, Iași, Editura Fides, 1998.
67. SENDLER, Egon, *Icoana, imaginea nevăzutului. Elemente de teologie, estetică și tehnică*. Traducere din limba franceză de Ioana Caragiu, Florin Caragiu și monahia Doinița Teodosia, București, Editura Sophia, 2005.
68. SENDLER, Egon, *Icoanele bizantine ale Maicii Domnului*, Traducere din limba franceză Măriuca și Adrian Alexandrescu, București, Editura Sophia, 2008.
69. STHAL, Henri Paul, Marin Constantin, *Meșteri țărani români*, București, Editura Tritonic, Colecția Sociologie, 2004.
70. STOICA, Georgeta, P. Petrescu, M. Bocșe, *Dicționar de artă populară*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
71. ȘTEFĂNESCU, I. D., *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, Editura Meridiane, 1973.
72. TALOȘ, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români*. Dicționar, București, Editura Enciclopedică, 2001.
73. TRISTAN, Frédérick, *Primele imagini creștine. De la simbol la icoană. Secolele II-VI*. Traducere de Elena Buculei și Ana Boroș, București, Editura Meridiane, 2002.

74. VĂTĂȘIANU, Virgil, *Istoria artei feudale în Țările Române*. Cuvânt înainte și coordonarea ediției prof. dr. Marius Porumb, membru corespondent al Academiei Române, Cluj-Napoca, Editura Fundației Culturale Române, 2001.

Studii de specialitate:

1. BERINDEI, Cosmina-Maria, *Imaginarul eschatologic în iconografia românească*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2008.
2. BÎRLEA, Ovidiu, *Efigii*, București, Editura Cartea Românească, 1987.
3. BOJOR, Victor, *Maica Domnului de la Sf. Mănăstire Nicula*, Gherla, Editura Sfintei Mănăstiri Nicula, 1930.
4. BRAUBER, Harry, *Să auzi iarba cum crește*, București, Editura Eminescu, 1979.
5. CUCEU, Ion, *Structuri instituționale ale Școlii Etnologice Clujene*, în *Antropologie și studii culturale. Perspective actuale*, Editori, Alina Branda, Ion Cuceu, Cosmina Timoce-Mocanu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2012.
6. DIMA, Alexandru, *Drăguș, un sat din Țara Oltului (Făgăraș). Împodobirea porților, interioarelor caselor, opinii despre frumos*, București, 1945.
7. DUDAȘ, Florian, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*. Studiu istoric și bibliologic, Timișoara, Editura de Vest, 2005.
8. FILIP, V. Vasile, *Univesul colindei românești. În perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică*, București, Editura Saeculum I.O., 1999.
9. FLOREA, Virgiliu, *Arhiva de Folclor a Academiei Române*, în *Din trecutul folcloristicii românești*, Cluj, Napoca Star, 2001.
10. IGNAT, Sandală, *Influențe germane în concepția științifică și activitatea lui Ion Mușlea*, în *Metode și instrumente de cercetare etnologică*. Stadiul actual și perspectivele de valorificare. Studii închinare memoriei savanților Ion Mușlea și Ovidiu Bîrlea, Editori: Ion Cuceu și Maria Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011.
11. IRIMIE, Cornel, *Icoanele pe sticlă, gen al artei populare românești*, în „Tratatul de istoria artei populare al Academiei Republicii Socialiste România”, 1967.
12. KISS-Grigorescu, Marika, *Xilogravura populară din Transilvania în secolele XVIII-XIX*. Catalog de expoziție, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, București, 1970.

13. MARIAN, Simion Florea, *Legendele Maicii Domnului*. Studiu folcloric. Ediție îngrijită de Ileana Benga și Bogdan Neagota, postfață Rosa Del Conte, Editura Ecco, Cluj-Napoca, 2003.
14. *Mentori și discipoli*. 85 de ani de la nașterea Profesorului Dumitru Pop (1927-2006), Editori Ion Cuceu și Maria Cuceu, Editura Mega – Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2012.
15. MUȘLEA, Candid, *Istoria bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, Vol. I, Brașov, 1943.
16. MUȘLEA, Ion, *Arhivele folclor a Academiei Române*. Studii, memorii ale întemeierii, rapoarte de activitate, chestionare 1930-1948, Ediție critică, note, cronologie, comentarii și bibliografie de Ion Cuceu și Maria Cuceu, Prefață de Ion Cuceu, Cluj, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2005.
17. MUȘLEA, Ion, *Cercetări etnografice și de folclor, I-II*, Ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice de Ion Taloș, București, Editura Minerva, 1971-1972.
18. MUȘLEA, Ion, *Cercetări etnologice zonale*, Ediție critică, note și un glosar de Ion Cuceu și Maria Cuceu, Studiu introductiv de Ion Cuceu, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2004.
19. MUȘLEA, Ion, *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, București, Editura „Grai și Suflet - Cultura Națională”, 1995.
20. MUȘLEA, Ion, Ovidiu Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B. P. Hasdeu*, Cu un cuvânt înainte de Ion Taloș, Ediția a doua revăzută și întregită de Ioan I. Mușlea, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 21.
21. MUȘLEA, Ion, *Schimburi epistolare cu respondenții la chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române*, vol. I-II, Ediție critică, note și studiu introductiv de Cosmina Timoce-Mocanu, Prefață de Ion Cuceu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014-2015.
22. NICOLAE, Jean, *Icoana pe sticlă și consangvinitatea euharistică între devoțiune și catehism: reprezentarea Hristos (în/pe) butoiul mistic din repertoriul Niculei*, în Metode și instrumente de cercetare etnologică. Stadiul actual și perspectivele de valorificare. Studii închinare memoriei savanților Ion Mușlea și Ovidiu Bîrlea, Editori Ion Cuceu și Maria Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011.

23. PETRANU, Coriolan, *Rolul istoricului român de artă în Transilvania*, Extras din Cronica Numismatică și Arheologică IV (1923), Tipografia Curții Regale, F. Göbl FII, București, 1924.
24. PODEA, Ioan, Dr. Ioan Stancu, *Maica Domnului în spațiul sacru transilvan. Lacrimile Maicii Domnului de la Nicula*, Tipăritură cu binecuvântarea P.S. Sale Dr. Irineu Bistrițeanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Editura Mănăstirii Nicula, 1998.
25. PODEA, Ioan, *Icoanele pe sticlă și iconarii de la Nicula*, Ediție bilingvă, Editura Gedo, Cluj-Napoca, 2002.
26. POP BISTRITĂNUL, Irineu (episcop-vicar), *Icoana de la Nicula*, ediția a II-a, Nicula, 1997.
27. POP, Dumitru, *Studii de istoria folcloristicii românești*, Editura Umbria, Baia Mare, 1997.
28. POPESCU, Apostol, Ion, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, Cu un cuvânt înainte de A. E. Baconski, București, Editura Tineretului, 1969.
29. PREOT BIZĂU, Ioan, *Hodighitria-Maica Domnului într-un prototip iconografic de tradiție apostolică*, în Vasile Someșanu și Dumitru Cobzaru, *Nicula, icoana neamului. 450 de ani de atestare documentară*, Editura Ecclesia, Nicula, 2002
30. PROCA, Mihaela, *Savu Moga, un iconar*, București, Editura Tehnică, 1994.
31. VĂTĂȘIANU, Virgil, *Icoana Maicii Domnului din Muzeul Institutului de Studii Clasice din Cluj*. Extras din volumul omagial pentru frații Alexandru și Ion Lapedatu, București, M. O., Imprimeria Națională, 1936.
32. VĂTĂȘIANU, Virgil, *Metodica cercetării în istoria artei*. Cuvânt înainte de Marius Porumb, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1996
33. *Viața Maicii Domnului*, Colecția „Cărți populare”, Ediție îngrijită de Florian Dudaș, Editura Lumina, Oradea, 1993.
34. VUIA, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, Vol. I, Editura Minerva, București, 1975.

Priodice:

1. BARIȚIU, George, *Reflecții la zugrăvia în Moldova*, în „Foaie pentru Minte, Inimă și Literatură”, Brașov, 1847, p.326.

2. BÎRLEA, Ovidiu, *Ion Mușlea* „Revista de Etnografie și Folclor” 12 (1967), nr. 1, p. 75-76.
3. BOT, Nicolae, *Ion Mușlea* în „Steaua” 17 (1966), nr. 8, p. 118.
4. BRĂILOIU, Constantin, *Icoanele pe sticlă ale zugravului făgărășean Savu Moga*. Cuvânt înainte la expoziția din București, 1943, p. 4.
5. BRĂTULESCU, Victor, *Elemente profane în pictura religioasă*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XXVII, Fasc. 79, București, 1943.
6. BRÎNCUȘI, Constantin, *Cugetări*, în „Luceafărul”, anul VII, nr. 25, București, 1964, p. 10.
7. CARTOJAN, Nicolae, *Colindele cu steaua*, în „Arta și tehnica grafică”, nr. 6, București, 1939.
8. CARTOJAN, Nicolae, *Mântuitorul și viața de vie*, în „Arta și tehnica grafică”, nr. 1, București, 1937.
9. CONSTANTE, Lena, *Iconarul Savu Moga*, în „Boabe de grâu”, III, 1932, p. 586-588.
10. CONSTANTE, Lena, *Pictura pe sticlă în satul Drăguș*, în „Arta și tehnica grafică”, nr. 6, București, 1938, p. 59-74.
11. DANCU, Dumitru, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, în „Steaua”, nr. II, Cluj-Napoca, 1970
12. DANCU, Dumitru, *Cinci generații de iconari în comuna Laz*, în „Arta și tehnica grafică”, nr. 10, București, 1965, p.498-503.
13. DANCU, Juliana și Dumitru, *Pictura populară din Nicula*, în „Steaua”, nr. 7, Anul XVII, 1966, p. 89-94.
14. DOBRE, Alexandru, *Comisia de Folclor a Academiei Române* în „Memoriile Comisiei de Folclor”, III (1989), p. 91-128.
15. DOBRE, Alexandru, *Ion Mușlea și chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române* în „Memoriile Comisiei de Folclor”, II (1988), p. 121-172.
16. DOBRE, Alexandru, *Ion Mușlea, folcloristul oficial al Academiei Române*, în „Studii și Comunicări de Etnologie”, VIII (1994), p. 224-294.
17. DRĂGUȚ, Vasile, *Un mare meșter iconar-Savu Moga*, în „Arte plastică”, nr.8, București, 1967
18. ELIADE, Mircea, *Arhiva de Folclor*, în „Memoriile Comisiei de Folclor” IV (1990)
19. FÁRCÁS, Gyulai, *Xilogravurile populare românești din Hășdate*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1957 și 1958”, p. 311-316.

20. GOLESCU, Maria, *Icoana pe sticlă a zugravului Ioniță ot Brașov*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XXXVIII, Fasc. 123-126, București, 1945
21. GOLESCU, Maria, *Sfântul Gheorghe izbăvește copilul de la Amira*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XXX, Fasc. 93, București, 1937, p.7-10.
22. IOANIDE, I. C. și G. G. RĂDULESCU, *Icoane pe sticlă*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XXXV, Fasc. 113-114, 1942, p.151-166.
23. IOANIDE, I. C., *Trois icônes sur verre représentant le prophète Saint Elie*, în „Arcades”, nr. 1, București, 1947.
24. *Ion Mușlea*, în „Studia Universitas Babeș-Bolyai”, Series Philologia, Fasciculus 1, 1967, Cluj, p. 145-147.
25. IORGA, Nicolae, *Icoana românească. După niște conferințe*, extras din „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XXVI, Fasc. 75, București, 1933
26. IRIMIE, Cornel, *Elemente popular-folclorice în tematica icoanelor pe sticlă*, în „Ramuri”, nr. 6, 1966
27. METEȘ, Ștefan, *Note despre zugravii bisericilor române în veacurile XV-XIX*, extras din „Revista Teologică”, Sibiu, 1932.
28. METEȘ, Ștefan, *Zugravii și icoanele pe hârtie (xilografuri-stampe) și sticlă din Transilvania*, în „Biserica Ortodoxă Română. Buletinul Oficial al Patriarhiei Române”, nr. 7-8, București, 1964, p.730-774.
29. MUȘLEA, Ion, *Culegeți folclor!*, în „Satul și Școala”, 1 (1931/1932).
30. MUȘLEA, Ion, *Etnografia românească în Ardeal, după Unire*, în „Societatea de mâine”, 5 (1928), p. 452-454.
31. MUȘLEA, Ion, *Folklorul românesc și rolul învățătorilor noștri în culegerea lui*, publicat în „Școala și Familia” 1 (1931), nr. 4-6.
32. MUȘLEA, Ion, *Icoanele pe sticlă la românii din Ardeal*, în „Șezătoarea”, vol. XXIV, 1928, p. 143-147.
33. MUȘLEA, Ion, *Pictura pe sticlă la românii din Șcheii Brașovului*, în „Țara Bârsei”, Anul I (1929), Nr. 1, p. 36-52.
34. MUȘLEA, Ion, *Xilografurile țăranilor români din Ardeal*, în „Arta și Tehnica Grafică”, nr. 8, București, 1939, p. 35-56.
35. NICULESCU, V. Vasile, *Contribuții la cunoașterea icoanelor pe sticlă și a xilografurilor țăranilor români din Transilvania*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, nr. 3-4, 1957, p. 297-315.

36. OPRESCU, George, *Gravurile pe lemn ale țăranilor din Nicula, aflate în colecția muzeului etnografic din Cluj*, în „Transilvania”, Sibiu, LIV (1923), p. 122-136.
37. PAVELESCU, Gheorghe, *Contribuții pentru cunoașterea picturii pe sticlă la românii din Transilvania*, în „Apulum”, Buletinul Muzeului Regional Alba-Iulia, Vol. I (1939-1942), p. 634-647.
38. PAVELESCU, Gheorghe, *Ion Mușlea, întemeietor și conducător exemplar al Arhivei de Folclor*, în „Studii și Comunicări de Etnologie”, X (1996), p. 15-24.
39. PAVELESCU, Gheorghe, *Pictura pe sticlă la români*, în „Revista Fundațiilor Regale”, Anul XII, Nr. 3 (1945), Fundația Regele Mihai I, București, 1945, p. 285-309.
40. PAVELESCU, Gheorghe, *Un caz de ereditate artistică în mediul rural*, în „Sociologie Românească”, Anul V (1943) Nr. 1-6, p. 206-210.
41. POP, DUMITRU, *Cercetarea vieții folclorice românești din ultimele patru decenii și arhivele noastre de folclor*, în „Revista de Etnografie și Folclor” 35 (1990), nr. 2, p. 130-140.
42. POP, Dumitru, *Clujul – centru de cercetare a culturii populare românești*, publicat în „Anuarul Arhivei de Folclor”, XII-XIV, 1991-1993, Editura Academiei Române, 1993.
43. POP, Dumitru, *Din istoria unui institut de cercetare: Arhiva de Folclor a Academiei Române*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, XV (2001), p. 57-91;
44. POP, Dumitru, *Ion Mușlea (1899-1966)*, în „Cercetări de lingvistică” 12 (1967), nr. 1, p. 163-166.
45. POP, DUMITRU, *Ion Mușlea, organizator al culegerii și publicării folclorului românesc*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, IV (1965-1967), Cluj Napoca, 1969, p. 353-365.
46. ȘTEFĂNESCU, I. D., *Iconografia și studiile de artă religioasă*, în „Revista Istorică Română”, nr. II Anul XV, Monitorul Oficial, București, 1945.
47. TALOȘ, Ion, *Ion Mușlea*, în „SIEF Information”, 1967, nr. 3, p. 19.
48. TALOȘ, Ion, *Ion Mușlea*, în „Tribuna” 10 (1966), nr. 31 (496)
49. TONITZA, Nicolae, *Gânduri pe o icoană*, în „Țara de Jos”, IV (1927), p. 166
50. VÂRTOSU, Emil, *Trei gravuri în lemn cu temă religioasă*, în „Artă și Tehnică Grafică”, caietul 3, 1938.